

ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Δημιουργικότητα
στη μουσική διδασκαλία
και πράξη

1-3

Ιουλίου 2005

ΚΑΣΤΡΟ ΛΑΜΙΑΣ

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ε.Ε.Μ.Ε.
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
Συνδεδεμένο μέλος και Εκπρόσωπος
της Διεθνούς Ένωσης για τη Μουσική
Εκπαίδευση (ISME) στην Ελλάδα

ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΛΑΜΙΑΣ

Η ανάπτυξη της Κριτικής και Δημιουργικής Σκέψης στο Γυμνάσιο: Μια Πρόταση Συνδυασμού τους στη Διδακτική Πράξη

Περακάκη Ελισσάβητ
perakaki@otenet.gr

Keywords: Κριτική Σκέψη, Δημιουργική Σκέψη, Κατασκευή Οργάνων, Παραγωγή Ήχου
Critical Thinking, Creative Thinking, Instruments' Construction, Producing Sound

Περίληψη

Είναι κοινός τόπος όλων των μουσικών παιδαγωγών, ότι η δημιουργικότητα και η ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης αποτελούν αναπόσπαστα κομμάτια του μαθήματος της Μουσικής Αγωγής. Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια, πολλοί ερευνητές και σχεδιαστές αναλυτικών προγραμμάτων τονίζουν τη σημασία της κριτικής σκέψης και τη σπουδαιότητα της ένταξής της στην εκπαιδευτική διαδικασία. Έτσι λοιπόν, η παράλληλη ανάπτυξη της κριτικής και της δημιουργικής σκέψης στη διδακτική πράξη προβάλλει αναγκαία. Η μουσική εκπαίδευση στο σχολείο, με την ευελιξία που τη διακρίνει, παρέχει στον εκπαιδευτικό τη δυνατότητα να συνδυάσει το αντικειμενικό με το υποκειμενικό, την πιθανότητα με τη δυνατότητα, τη λογική με τη φαντασία.

Για όλους τους παραπάνω λόγους ο συνδυασμός της κριτικής και της δημιουργικής σκέψης στη διδακτική πράξη κρίνεται αναγκαίος.

Στην προσπάθεια αυτή εφαρμόστηκε πειραματικά στην Α΄ τάξη του Γυμνασίου, σε δύο σχολεία του Ν. Βοιωτίας και με τη συμμετοχή 60 μαθητών, μια σειρά μαθημάτων διάρκειας 3 διδακτικών ωρών, με θέμα «Τα μουσικά όργανα- Τρόποι παραγωγής του ήχου».

Συνοπτικά, τα μαθήματα αυτά περιελάμβαναν:

- τη γνωριμία των μαθητών με μια μεγάλη ποικιλία μουσικών οργάνων,
- την κατανόηση του τρόπου παραγωγής του ήχου τους,
- την κατασκευή μουσικών οργάνων χωρίς την καθοδήγηση του καθηγητή και
- το σχεδιασμό οργάνων «νέου» τύπου (τα όργανα του «μέλλοντος»).

Κεντρικοί θεματικοί άξονες της παρουσίασης θα είναι:

- α) Ο ορισμός της κριτικής και δημιουργικής σκέψης και η σπουδαιότητα τους στη μουσική εκπαίδευση
- β) Η περιγραφή της πειραματικής εφαρμογής του συνδυασμού τους στην Α΄ τάξη (επιμέρους στόχοι και μεθοδολογία)
- γ) Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων
- δ) Η αξιολόγησή της
- στ) Συμπεράσματα

The development of critical and creative thinking in Gymnasium: An experimental approach

Abstract

The majority of music educators agree that creativity and the development of creative thinking play a fundamental role in a music lesson. Furthermore, lately, many researchers underline the importance of critical thinking and the necessity to have it integrated in the educational procedure. Under these circumstances, the parallel development of critical and creative thinking becomes necessary. The music education provided in the Greek school is really flexible and gives the opportunity to the teacher to combine both objective and subjective, probability and possibility, logic and imagination.

For all these reasons, the combination of critical and creative thinking is important.

In order for this combination to become true, a 3 teaching hours-project took place experimentally in the first class of gymnasium (ages 12-13), in 2 schools in rural Greece. 60 pupils participated in the project, titled “ Music instruments- How to produce a sound”.

During the course the pupils were:

- Introduced to a big range of music instruments
- Understood how their sound is produced
- Constructed musical instruments
- Drew the instruments of “the future”.

The main lines of this presentation will be:

- a) The definition of critical and creative thinking and their importance in music education
- b) The description of the project (aims, methodology)
- c) The results
- d) Its evaluation
- e) Conclusions

Εισαγωγή

Η αναγκαιότητα για την ανάπτυξη και την ένταξη της σκέψης, δημιουργικής και κριτικής, στην εκπαίδευση προβάλλει επιτακτική στην εποχή μας. Από τους βασικούς σκοπούς της εκπαίδευσης, κατά τον Piaget, είναι η δημιουργία ανθρώπων ικανών να παράγουν και όχι να αναπαράγουν ό,τι είχαν κάνει οι προηγούμενες γενιές (Τριλιανός, 1997). Η αξιολόγηση και αξιοποίηση των πληροφοριών αυτών προϋποθέτουν την άσκηση του ατόμου σε δεξιότητες σκέψης. Οι εκπαιδευτικοί αν και αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της ένταξης της δημιουργικής και κριτικής σκέψης στη διδασκαλία των μαθημάτων τους, η καθημερινή πρακτική της τάξης δε τους ενθαρρύνει ιδιαίτερα. Οι Raths και οι συνεργάτες του (1986) εντοπίζουν τα εμπόδια αυτά στο μέγεθος της διδακτέας ύλης και την ακαταλληλότητα των υπάρχοντων βιβλίων σε συνδυασμό με την έλλειψη εκπαιδευτικού υλικού. Σε ένα μάθημα Μουσικής όμως, όπου ο καθηγητής, συγκριτικά με άλλα μαθήματα, μπορεί να επιλέξει τη διδακτέα ύλη και να την προσαρμόσει στο επίπεδο των μαθητών του, τα εμπόδια αυτά δεν είναι ανυπέρβλητα. Αντίθετα η ενσωμάτωση δεξιοτήτων σκέψης εμπλουτίζουν το περιεχόμενό του, δίνοντας τη δυνατότητα στους μαθητές να σκέφτονται και να προβληματίζονται σε θέματα μουσικής και να μην είναι ευάλωτοι σε μουσικά ρεύματα, τα οποία παρόλο που είναι επίκαιρα – της μόδας – δεν τους εκφράζουν.

Ορισμοί της δημιουργικής και κριτικής σκέψης και η μεταξύ τους σχέση

Η κριτική και η δημιουργική σκέψη μπορούν να περιγραφούν ως χαρακτηριστικά της σκέψης γενικότερα και ειδικότερα της καλής σκέψης¹ (Runkle, 1981).

Η πλειοψηφία των ορισμών κριτικής σκέψης δίνει έμφαση στην ικανότητα και την τάση στη συλλογή, την αξιολόγηση και την αποτελεσματική χρήση της πληροφορίας (Potts, 1994), εστιάζοντας έτσι στη διαδικασία της σκέψης, η πορεία της οποίας καθορίζει την κριτική της μορφή. Σύμφωνα με τον D' Angelo ένας λειτουργικός ορισμός για την κριτική σκέψη θα μπορούσε να αποτελείται από όλες τις τάσεις και τις δεξιότητες που χρησιμοποιούνται κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης (McPeck, 1981). Άλλωστε όταν σκεφτόμαστε κριτικά, αξιολογούμε τα αποτελέσματα της διαδικασίας των σκέψεων (Halpern, 1997).

Βασικό χαρακτηριστικό της κριτικής σκέψης είναι η μεταγνώση (metacognition). Οι Meichenbaum (1985), Eggen και Kauchal (1996) ορίζουν τη μεταγνώση ως την ικανότητα του ατόμου να γνωρίζει και να ελέγχει τις γνωστικές του λειτουργίες.

¹ Η καλή σκέψη (good thinking), σύμφωνα με τη Runkle (1981), μας οδηγεί στην αλήθεια και μας επιτρέπει να ανακαλύψουμε ποια ήταν η κατάσταση στο παρελθόν, τι συμβαίνει στο παρόν και τι μπορεί να συμβεί στο μέλλον. Η καλή σκέψη μας βοηθά να ξεχωρίσουμε το πραγματικό από το φανταστικό.

Η σχετική βιβλιογραφία πολύ συχνά θεωρεί τις έννοιες δημιουργικότητα και δημιουργική σκέψη συνώνυμες.

Δημιουργική σκέψη είναι η διαδικασία η οποία λαμβάνει χώρα όταν σκεπτόμαστε μια καινούρια ιδέα² και οδηγεί σε δημιουργικές ιδέες (Κωσταρίδου-Ευκλείδη, 1997). Η δημιουργικότητα είναι μια μορφή επίλυσης προβλημάτων, η οποία όμως προϋποθέτει την προσαρμοστικότητα και την ευελιξία της σκέψης (Morgan, 1988). Συνδυάζει το συναίσθημα με τη σκέψη, τις δημιουργικές στάσεις με τις γνωστικές δεξιότητες (Τριλιανός, 1998).

Συγκρίνοντας τους ορισμούς της δημιουργικής και της κριτικής σκέψης η Davis-Seaver (2000) σημειώνει:

«Δημιουργική είναι η σκέψη που χαρακτηρίζεται από αυθεντικότητα και καινοτομία, ενώ η κριτική σκέψη έχει σκοπό και χρησιμοποιεί δεξιότητες όπως η επίλυση προβλήματος, η λήψη απόφασης, η αξιολόγηση και η μεταγνώση»

Η δημιουργική και η κριτική σκέψη συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν στις νοητικές ενέργειες των ανθρώπων που χαρακτηρίζονται ως ορθές ή άριστες (Τριλιανός, 1997). Ο Ματσαγγούρας (2001:81) σημειώνοντας τη βασική τους διαφορά, παρατηρεί ότι «ενώ η κριτική σκέψη βασίζεται κυρίως στην ανάλυση των δεδομένων, που γίνεται με τους κανόνες της λογικής, η δημιουργική σκέψη βασίζεται κυρίως στην ελεύθερη και πρωτότυπη σύνθεση των δεδομένων την οποία κάνει το άτομο με τη βοήθεια της φαντασίας του».

Από όλα τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι η κριτική σκέψη εμπεριέχει τη δημιουργική, λειτουργώντας συμπληρωματικά και εμπλουτίζοντας η μία από την άλλη.

Κριτική και δημιουργική σκέψη: Η σπουδαιότητά τους στη Μουσική Εκπαίδευση

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 το ενδιαφέρον πολλών μουσικών εκπαιδευτικών σε παγκόσμιο επίπεδο εστιάζεται στην προσπάθεια ένταξης των δεξιοτήτων σκέψης, κριτικής και δημιουργικής, στη διδασκαλία της μουσικής. Η Cannon (1993) υποστηρίζει πως το μάθημα της μουσικής είναι ένα εξαιρετικό βοήθημα στην ανάπτυξη των υψηλών δεξιοτήτων σκέψης.

Ο Reahm (1986) θέλοντας να τονίσει την αναγκαιότητα της κριτικής σκέψης στη διδασκαλία, επισημαίνει ότι στην εποχή μας η έκρηξη των γνώσεων και των πληροφοριών είναι τέτοια που πείθει τους δασκάλους ότι πιο σημαντική είναι η απόκτηση των δεξιοτήτων της συγκέντρωσης, της επεξεργασίας και της αξιολόγησης των πληροφοριών, από την απομνημόνευσή τους.

Για την ανάπτυξη όμως της κριτικής και δημιουργικής σκέψης επισημαίνεται και η σημασία της κατάλληλης ατμόσφαιρας στην τάξη και η συνεργασία καθηγητή – μαθητών. Η Rogonowski (1987) σημειώνει ότι από τη στιγμή που ο δάσκαλος δίνει έμφαση στη διαδικασία ανάπτυξης της μουσικής σκέψης, όλη η ατμόσφαιρα της τάξης θα πρέπει να είναι τέτοια που να ενθαρρύνεται η συζήτηση και να επιτρέπεται στους μαθητές να πειραματίζονται με τις μουσικές ιδέες και να βρίσκουν λύσεις μέσα από τη δοκιμασία και το λάθος (trial and error). Επιπλέον, το περιβάλλον δεν θα πρέπει να είναι δασκαλοκεντρικό ούτε οι μαθητές να έχουν έναν παθητικό ρόλο. Για να μπορέσουν οι μαθητές να αναπτύξουν την κριτική τους σκέψη, κάτι που απαιτεί από αυτούς ρίσκο και δυνατότητες ελιγμών, θα πρέπει να νοιώσουν ασφαλείς για να συμμετάσχουν (Rogonowski, 1989).

² Creativity and Creative Thinking, 1999-2001 Infinite Innovations Ltd, www.brainstorming.co.uk

Η καλλιέργεια μεταγνωστικών δεξιοτήτων κρίνεται αναγκαία σε όλες τις δραστηριότητες της μουσικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, ο Kenny (1998) εστιάζει στη διδασκαλία ενός μουσικού οργάνου. Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι ο δάσκαλος θα πρέπει να καλλιεργήσει στους μαθητές του την ικανότητα να ελέγχουν οι ίδιοι την επίδοσή τους. Το απόφθεγμα ότι η εξάσκηση οδηγεί στην τελειότητα (“practice makes perfect”), έχει χρησιμοποιηθεί αρκετά. Άλλωστε, το πρόβλημα που τίθεται δεν είναι πόση διάρκεια έχει η εξάσκηση, αλλά το πώς γίνεται. Για να επιτευχθεί αυτό, ο ίδιος προτείνει κάθε μαθητής σε κάθε μάθημα να καλείται, με την παρότρυνση του δασκάλου, να αξιολογήσει την επίδοσή του και να βρει τους στόχους του. Από τη μεριά του ο δάσκαλος δεν θα πρέπει να υποδεικνύει τους στόχους, αλλά να οδηγεί τον μαθητή του προς αυτούς. Η αξιολόγηση μπορεί να γίνει: α) μέσα στην τάξη κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης και β) με την μαγνητοφώνηση της εκτέλεσης και την αξιολόγησή της από τον ίδιο το μαθητή.

Ο Woodford (1996) χρησιμοποιεί αντίστοιχα ένα παράδειγμα από την τάξη της μουσικής ακρόασης. Εδώ δεν αρκεί η παθητική ακρόαση ενός μουσικού έργου. Ανεξάρτητα από τις προτιμήσεις του δασκάλου και των μαθητών θα πρέπει να δίνεται το περιθώριο για την έκφραση των αντίθετων απόψεων και των αντιρρήσεων των μαθητών, συνήθως, πάνω στο συγκεκριμένο είδος που ακούγεται. Με τον τρόπο αυτό οι μουσικές πεποιθήσεις που πριν ήταν αόριστες και γενικές, παίρνουν μορφή.

Συμπερασματικά, η διδασκαλία των δεξιοτήτων σκέψης στην τάξη της Μουσικής βοηθά:

- α) στην ανάπτυξη της «ανεξάρτητης μουσικότητας» (independent musicianship)
- β) στο να μάθουν οι μαθητές να «παλεύουν» με την αμφιβολία και τις διαφορούμενες έννοιες, σε θέματα που δεν υπάρχει μόνο μια σωστή λύση και απάντηση (Reahm, 1986),
- γ) στο να ανακαλύψουν έννοιες και στοιχεία διαφορετικά από αυτά που θα τους υποδειχτούν και τέλος,
- δ) στο να κατανοούν τη μουσική, αποκτώντας τη δυνατότητα να γίνουν μουσικοί με ευρύ πνεύμα (Rogonowski, 1989).

Ο Συνδυασμός τους στη διδακτική πράξη

Η διδασκαλία των μουσικών οργάνων στην Α΄ Γυμνασίου είναι συχνά από τα πρώτα μελήματα του καθηγητή της Μουσικής Αγωγής, διδασκαλία η οποία έχει άλλοτε τη μορφή επανάληψης - όταν οι μαθητές έχουν διδαχθεί τα προηγούμενα χρόνια την ενότητα - και άλλοτε τη μορφή παροχής πληροφοριών, κυρίως για όργανα που δεν είναι τόσο γνωστά στα παιδιά. Η διδακτική εμπειρία μάς δείχνει πως ανεξάρτητα από τις προηγούμενες γνώσεις των μαθητών, η παροχή πληροφοριών - όχι πάντα «χρήσιμων» και εύχρηστων - παρατηρείται ως πάγια τακτική για πολλούς καθηγητές, τακτική που μπορεί, συχνά, να συνοδεύεται και από την αδιαφορία των μαθητών. Η ανάγκη ενός νέου τρόπου προσέγγισης του θέματος, με στόχο την ένταξη της κριτικής και της δημιουργικής σκέψης στη διδασκαλία της μουσικής οδήγησε στην οργάνωση μιας θεματικής ενότητας, διάρκειας τριών ωρών διδασκαλίας, με θέμα «Τα μουσικά όργανα- Τρόποι παραγωγής του ήχου». Η ενότητα αυτή πραγματοποιήθηκε στις αρχές του σχολικού έτους 2002-2003, σε δύο σχολεία του Ν. Βοιωτίας στην Α΄ Γυμνασίου, με τη συμμετοχή 60 μαθητών.

Προηγούμενη σχέση των μαθητών με την ενότητα

Μετά από συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με την προηγούμενη επαφή τους με τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα, διαπιστώθηκε ότι είχαν διδαχθεί τα μουσικά όργανα - κυρίως αυτά της ορχήστρας- και τις κατηγοριοποιήσεις τους (πνευστά, κρουστά, έγχορδα, ιδιόφωνα,

μεμβρανόφωνα, χορδόφωνα και αερόφωνα) καθώς επίσης και με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού είχαν κατασκευάσει αυτοσχέδια μουσικά όργανα (μαράκες, τύμπανα και μπαστούνι της βροχής).

Επιμέρους στόχοι της ενότητας:

- να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με μουσικά όργανα από διαφορετικά είδη μουσικής (δημοτικά, έθνικ κ.ά.),
- να κατανοήσουν τον τρόπο παραγωγής του ήχου τους μέσα και από τις διαφορετικές τεχνικές παιξίματος του κάθε οργάνου
- να χρησιμοποιήσουν τις γνώσεις τους για την κατασκευή και το σχεδιασμό «νέων» οργάνων

Μεθοδολογία-Δραστηριότητες

Για την καλύτερη και συντομότερη διεξαγωγή της ενότητας, αλλά και εξαιτίας της προηγούμενης γνώσης των μαθητών, επιλέχθηκε ο επαγωγικός τρόπος διδασκαλίας. Η διδασκαλία της ενότητας χωρίστηκε σε τρία τμήματα, το θεωρητικό, το πρακτικό και αυτό της αξιολόγησης.

Θεωρητικό τμήμα: Οι μαθητές ήρθαν σε πρώτη επαφή με την ενότητα μέσα από την παραγωγή ήχου με αντικείμενα που βρίσκονταν γύρω τους (στυλό, θρανίο κλπ.) ή με μέλη του σώματός τους (χέρια, γόνατα κλπ.). Η δραστηριότητα αυτή τοποθετήθηκε σκόπιμα στην αρχή της ενότητας για μεθοδολογικούς λόγους: α) για να συνδεθεί η ανάγκη παραγωγής ήχου με την κατασκευή ηχογόνων σωμάτων, δηλαδή τα μουσικά όργανα, β) για να «απελευθερωθεί» το μυαλό των μαθητών από τη μία και σωστή απάντηση και να εισαχθούν σε έναν πιο «ελεύθερο» τρόπο διδασκαλίας και γ) για να ενθαρρυνθούν οι μαθητές όλων των γνωστικών επιπέδων. Με τη δραστηριότητα αυτή τίθενται και οι βάσεις για την ανάπτυξη δημιουργικού κλίματος στην τάξη, απαραίτητο για την ανάπτυξη της δημιουργικής και της κριτικής σκέψης των μαθητών για τη Μουσική.

Έπειτα μοιράστηκε φύλλο εργασίας με φωτογραφίες ποικίλων οργάνων προκειμένου να αναγνωρισθούν. Η αναγνώριση τους από τους μαθητές – πότε σωστά και πότε λάθος – έδωσε την αφορμή για την άρση λαθεμένων εντυπώσεων και την ξενάγηση σε όργανα της ίδιας οικογένειας. Στη συνέχεια και με βοήθεια εποπτικού και ηχητικού υλικού δόθηκε έμφαση στα ελληνικά παραδοσιακά όργανα και στα όργανα από διαφορετικές περιοχές του κόσμου. Στο υλικό αυτό εντάσσεται και CD-Rom με τα μουσικά όργανα³, η παρουσίαση του οποίου έγινε από τους ίδιους τους μαθητές, οι οποίοι και επέλεγαν το όργανο που τους ενδιέφερε - ή τους προξενούσε το ενδιαφέρον – διάβαζαν τις σύντομες πληροφορίες που το συνόδευαν στην υπόλοιπη τάξη και ακουγόταν και το αντίστοιχο ηχητικό παράδειγμα. Παράλληλα, έγινε απλή αναφορά στον τρόπο παραγωγή του ήχου τους. Το τμήμα της ενότητας ολοκληρώθηκε με την προσπάθεια αναγνώρισης των οργάνων κατά τη διάρκεια της μουσικής ακρόασης. Η δραστηριότητα αυτή, γνωστή στους μαθητές από τα προηγούμενα χρόνια, συμπληρώθηκε με την αιτιολόγηση της απάντησης, ανεξάρτητα αν αυτή ήταν σωστή ή λάθος. Η συμπλήρωση αυτή ήταν αναγκαία για να αρχίσουν οι μαθητές να ελέγχουν και να αξιολογούν τη σκέψη τους, καθώς και να

³ Cd-Rom του περιοδικού ROM/INTERNET-MULTIMEDIA, Τα Μουσικά Όργανα, Ψηφιακή Εγκυκλοπαίδεια, τ. 14, Αύγουστος-Σεπτέμβρης 1999

τεκμηριώνουν την άποψή τους, κάνοντας έτσι τα πρώτα βήματα για την ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης.

Πρακτικό τμήμα: Για την εφαρμογή των γνώσεών τους, ζητήθηκε από τους μαθητές να κατασκευάσουν ηχογόνα σώματα – αυτοσχέδια μουσικά όργανα – από απλά και καθημερινά υλικά. Επισημάνθηκε ότι θα ήταν καλύτερο να μην κατασκευαστούν όργανα παρόμοια με εκείνα που είχαν κατασκευάσει σε προηγούμενα χρόνια. Ακόμα τους ζητήθηκε να «μεταμορφωθούν» σε κατασκευαστές οργάνων του 3002 και να φανταστούν τα όργανα της εποχής αυτής, ζωγραφίζοντάς τα.

Αξιολόγηση: Η παρουσίαση των παραπάνω εργασιών στην τάξη προϋπόθετε και ερωτήσεις από τους υπόλοιπους μαθητές της τάξης. Οι ερωτήσεις αυτές αφορούσαν τον τρόπο κατασκευής / σχεδιασμού του οργάνου, τον τρόπο παραγωγής του ήχου του και τη χρησιμότητά του στην «τράπεζα» συλλογής των ήχων.

Είναι φανερό ότι στο στάδιο αυτό η εργασία των μαθητών δεν αξιολογείται από τον καθηγητή αλλά από το σύνολο των μαθητών. Έτσι, λοιπόν, δεν αρκεί οι μαθητές να παράγουν ιδέες, να δημιουργήσουν (άσκηση της δημιουργικής τους σκέψης) αλλά και να αξιολογήσουν τη σκέψη τους αυτή (άσκηση της κριτικής τους σκέψης).

Η Αξιολόγηση του προτεινόμενου τρόπου διδασκαλίας

Η προσπάθεια προσέγγισης του θέματος με κριτικό και δημιουργικό τρόπο έδωσε ιδέες για τον εμπλουτισμό μιας θεματικής ενότητας, η διδασκαλία της οποίας κρίνεται απαραίτητη στην τάξη αυτή. Η συμμετοχή των μαθητών ήταν ενεργητική σε όλα τα στάδια της διδασκαλίας, δίνοντας τη δυνατότητα να συμμετέχουν οι μαθητές κάθε επιπέδου. Επιπλέον, τα μουσικά όργανα που κατασκευάστηκαν χρησιμοποιήθηκαν για να καλύψουν τις ανάγκες του μαθήματος, μια και τα μουσικά όργανα που είχαν τα προαναφερόμενα σχολεία ήταν λιγοστά.

Συμπεράσματα

Από όλα τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η ένταξη της κριτικής και της δημιουργικής σκέψης σε ένα μάθημα μουσικής στο Γυμνάσιο είναι δυνατή και απαραίτητη. Οι δημιουργικές εργασίες στο μάθημα είναι σημαντικές αλλά και η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων δεν θα πρέπει να παραμελείται. Ο τρόπος σχεδιασμού της διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας μπορεί να αποτελέσει αφορμή για τον εμπλουτισμό και άλλων θεματικών εννοιών. Με τον τρόπο αυτό η δημιουργικότητα δε θα αφορά μόνο τους μαθητές αλλά και εμάς τους ίδιους, έχοντας πάντα ως στόχο την παραγωγή της γνώσης και όχι την αναπαραγωγή της.

Βιβλιογραφία

- Cannon, A. (1993) Innovative teaching: Teaching critical thinking skills with music. *Home School Brief*, April, www.cannonsong.com/article.htm
- Davis-Seaver, J. (2000), *Critical Thinking in Young Children*, Edwin Mellen Press, New York
- Halpern, D. F. (1997), *Critical Thinking Across the Curriculum, A brief Edition of Thought and Knowledge*, Erlbaum, London
- Kenny, W. (1998), Thinking Critically in the Practice Room. *Music Educators Journal* 85, σ.σ. 21-23

- Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Α. (1997), Ψυχολογία της σκέψης, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα
- Ματσαγγούρας, Η. (2001), Στρατηγικές Διδασκαλίας, Η κριτική σκέψη στη διδακτική πράξη, Gutenberg, Αθήνα, έκδ. 5^η
- Meichenbaum, D. (1985), Teaching Thinking: A Cognitive-Behavioral Perspective, στο Chipman S.F., Segal J.W., Glaser R. (Eds), Thinking and Learning Skills, τ. 2, Erlbaum, London
- McPeck, J. E. (1981), Critical Thinking and Education, St Martin's Press, New York
- Moran, J. D. (1988), Creativity in Young Children, ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education Urbana IL
- Eggen P.D., Kauchak D. P. (1996), Strategies for Teachers: Teaching Content and Thinking Skills, Allyn and Bacon, U.S.A.
- Pogonowski, L. (1987), Developing Skills in Critical Thinking and Problem Solving. *Music Educators Journal* **73**, σ.σ. 37-41
- Pogonowski, L. (1989), Critical Thinking and Music Listening. *Music Educators Journal* **76**, σ.σ. 35-38
- Potts, B. (1994), Strategies for Teaching Critical Thinking. Practical Assessment, Research and Evaluation 4, www.edresearch.org/pare/getvn.asp?v=4&n=3
- Raths L.E., Wassermann S., Jonas A., Rothstein A. (1986), Teaching for Thinking, Theory, Strategies & Activities for the Classroom, Teachers College, Columbia University, New York, 2^η έκδ.
- Reahm, D. E. (1986), Developing Critical Thinking Through Rehearsal Techniques, *Music Educators Journal* **72**, σ.σ. 29-31
- Runkle, G. (1981), Good Thinking, an Introduction to Logic, Holt, Rinehart and Winston, έκδ.2^η
- Τριλιανός, Θ. Α. (1997), Η κριτική σκέψη και η διδασκαλία της, Αθήνα
- Τριλιανός, Θ.Α. (1998), Μεθοδολογία της σύγχρονης διδασκαλίας, τ. Β', Αθήνα
- Woodford, P. (1996), Developing Critical Thinkers in Music, *Music Educators Journal* **83**, σ.σ. 27-32

Βιογραφικό

Η Ελισσάβητ Περακάκη είναι πτυχιούχος του τμήματος Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών και υποψήφια διδάκτωρ στον τομέα της Μουσικής Παιδαγωγικής στο ίδιο Πανεπιστήμιο. Έχει διδάξει στην πρωτοβάθμια (πρόγραμμα «Μελίνα») και από το 1998 μέχρι σήμερα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Έχει συνεργαστεί με το Κέντρο Μουσικών Σπουδών του Δήμου Αμφισσας (1998-2003) και το Δημοτικό Ωδείο Ιτέας (2000-2003). Την περίοδο 1997-2003 συνεργάστηκε με τη Μεγάλη Μουσική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος Λίλιαν Βουδούρη στις περιγραφές βιβλίων. Είναι πτυχιούχος κιθάρας και έχει σπουδάσει ανώτερα θεωρητικά. Έχει συμμετάσχει ενεργά σε πλήθος σεμιναρίων και συνεδρίων (στην Ελλάδα και το εξωτερικό) μουσικοπαιδαγωγικού, κιθαριστικού και θεατρικού περιεχομένου.

Curriculum Vitae

Elissavet Perakaki has a degree in Musical Studies from the University of Athens, and is a Doctoral Candidate in the field of Music Education at the same University. She has worked in primary (1998-2000) and secondary schools (1998-onwards) and in conservatories. She wrote book reviews for the Music Library of Greece "Lilian Boudouri" (1997-2003). She has actively participated in a number of seminars and conferences in Greece and abroad.